

Leszek Kuras

Społeczeństwo polskie i jego problemy po 20 latach transformacji : sprawozdanie z konferencji

---

Media, Kultura, Społeczeństwo nr 1 (5), 223-226

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

LESZEK KURAS

Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi; Uniwersytet Łódzki
lkuras@ahelodz.pl

SPOŁECZEŃSTWO POLSKIE I JEGO PROBLEMY PO 20 LATACH TRANSFORMACJI. SPRAWOZDANIE Z KONFERENCJI

W dniach 7–9 czerwca 2010 roku z okazji jubileuszu 40-lecia pracy naukowej i dydaktycznej prof. zw. dr hab. Danuty Walczak-Duraj odbyła się konferencja naukowa „Polityka – etyka – praca. Dylematy społeczne po dwóch dekadach transformacji (1989–2010)”. Już sam tytuł konferencji pokazuje, iż obok głównego celu, jakim było uhonorowanie jubilatki i przypomnienie jej dokonań naukowych na wielu polach myśli socjologicznej, organizatorzy postawili cel inny – czyli podsumowanie przemian, jakie zaszły w Polsce po 1989 roku. Można zatem powiedzieć, że tym samym spotkanie stało się kolejnym ważnym forum wymiany myśli i doświadczeń związanych z transformacją polskiego systemu politycznego i gospodarczego, ale także przemianami w sferze norm, wartości i postaw Polaków. Tytuł konferencji jednoznacznie wskazywał, iż wystąpienia i dyskusje będą dotyczyły różnych sfer życia społecznego, a więc tym samym, mowa będzie nie tyle o konkretnym problemie, co o ogólnej kondycji polskiego społeczeństwa i państwa.

Główny cel spotkania, a także złożoność i wielotorowość zaproponowanej problematyki sprawiły, że w programie konferencji znalazło się aż 58 referatów. Wobec powyższego organizatorzy zaproponowali nieco odmienną od tradycyjnej formułę sesji. Główne tezy i/lub wyniki badań empirycznych zawarte w referatach prezentowane były w obecności autorów przez moderatora sesji, po czym toczyła się dyskusja zarówno nad wątkami zawartymi w wystąpieniach, jak i tymi, które bezpośrednio wiązały się z tematyką referatu.

Konferencja została podzielona na siedem paneli tematycznych, w trakcie których omawiano szereg szczegółowych zagadnień, m.in. kwestie biedy i wykluczenia spo-

łecznego, problemy, przed którymi współcześnie stoi polska demokracja, czy też przemiany w sferze norm i wartości Polaków.

Pierwsza sesja plenarna: „Współczesne przemiany pracy, postaw i ról zawodowych” poświęcona była refleksji nad problemami socjologii pracy. Jednym z wiodących wątków stał się tutaj ten dotyczący kondycji samej subdyscypliny socjologicznej, jaką jest socjologia pracy. Profesor dr hab. Lesław Haber zwrócił uwagę na fakt, iż w ostatnim dwudziestoleciu obserwujemy istotny spadek zainteresowania socjologią pracy. Socjologowie chętnie natomiast zajmują się problematyką np. feminizmu, etniczności itp. Tezy o zdewaluowaniu zainteresowania problematyką pracy nie podzielił profesor Kazimierz Doktór, zauważając, iż problematyką socjologii pracy zajmują się pod inną nazwą choćby socjologowie biznesu. W podobnym tonie swe komentarze budowali prof. Janusz Mariański, który wskazał na socjologię bezrobocia jako pole, na którym rozpatruje się problemy socjologii pracy, czy też prof. Anna Kubiak, wskazując na zasadnicze zmiany w sposobie uprawiania socjologii, przejawiające się w rozmywaniu się i wzajemnym przenikaniu poszczególnych subdyscyplin socjologicznych, co sprawia, że wątki dotyczące socjologii pracy spotykamy w wielu innych miejscach socjologicznego dyskursu.

W drugiej sesji plenarnej, poświęconej wybranym problemom społecznym, jednym z wiodących tematów stała się kwestia biedy i wykluczenia społecznego. Tym, co zdaniem prof. dr hab. Wielisławy Warzywody-Kruszyńskiej stanowi dzisiaj jedną z głównych kwestii społecznych w Polsce, jest problem transmisji biedy w układzie międzypokoleniowym. Co więcej, jak zauważyła prof. dr hab. Jolanta Grotowska-Leder, ubóstwo w Polsce jest silnie zakorzenione oraz ma masowy charakter. Jednocześnie w swej masowości wykazuje powtarzalne cechy: jest efektem braku pracy, coraz częściej dotyka ludzi młodych (co każe mówić o juvenalizacji ubóstwa), ma charakter utrwalający się i jednocześnie się gettoizuje, tzn. zamyka w określonej przestrzeni (enklawach).

Jakkolwiek problem biedy zdominował ten blok tematyczny, to trzeba wspomnieć, iż nie był on jedynym tematem dyskusji związanych z wykluczeniem społecznym. Podniesiono tutaj bowiem także problem m.in. tzw. podziału cyfrowego polskiego społeczeństwa czy też marginalizacji roli kobiet i ich problemów we współczesnej myśli socjologicznej.

„Podział cyfrowy”, na który w swym referacie będącym pokłosiem badań prowadzonych na użytek rozprawy doktorskiej zwróciła uwagę dr Alina Betlej, stał się dzisiaj w jej opinii źródłem nowego zróżnicowania społecznego. Różnice w dostępie do nowoczesnych technologii wpłynęły na zróżnicowanie szans na rynku pracy, zdobycie wykształcenia czy też dostęp do debaty publicznej, która dziś coraz częściej toczy się w sieci.

Podsumowaniem dla podjętej w omawianej sesji problematyki mogą być słowa prof. Warzywody-Kruszyńskiej, która przypomniiała pracę Kazimierza Słomczyńskiego i Jadwigi Janickiej dotyczącą struktury społecznej. Mowa jest w niej o „efekcie świętego Mateusza”, polegającym na tym, że ci, którzy mają dużo, jeszcze zyskują, ci, którzy

mają mało – tracą. Zdaniem Warzywody-Kruszyńskiej teoria ta doskonale oddaje charakter procesów społecznych, które zachodzą w Polsce. W swej masie polskie społeczeństwo się rozwija, jako ogół stajemy się bogatsi, jednocześnie najbiedniejsi tracą, a nie zyskują, co powoduje pogłębianie się dysproporcji w poziomie życia, dostępie do różnego rodzaju dóbr materialnych oraz wiedzy i informacji.

Kolejne sesje poświęcone były problematyce etyki społecznej i gospodarczej. Spośród kilkunastu poruszanych tematów szczególną uwagę należałoby zwrócić na tezy zawarte w referatach prof. Mariańskiego oraz prof. Jolanty Kopki. Janusz Mariański, analizując postawy moralne maturzystów (zdających egzamin „dojrzałości” odpowiednio w 1994 i 2009 roku – L. K.), zauważa, że nie doszło do radykalnych zmian w systemach wartości młodzieży. Tym, co daje się zaobserwować, jest wzrost znaczenia wartości związanych z indywidualizacją (wzrasta ranga takich wartości jak: kreatywność, mobilność) oraz pojawienie się „biografii majsterkowicza”, który samodzielnie konstruuje swoją tożsamość. Tym samym tożsamość indywidualna jest (staje się) tożsamością hybrydową (wielotożsamością).

Jolanta Kopka dowodziła z kolei, że tym, co charakteryzuje kraje wysokorozwinięte, jest przechodzenie od wartości moralnych do wartości pragmatycznych (zorientowanych na praktyczne skutki). To, co jest użyteczne, stało się także dobrym z moralnego punktu widzenia. Kopka konkluduje, że społeczeństwo ponowoczesne nie pozostawia jednostce wyboru – może ona uciec od wartości, podporządkowując się autorytaryzmom, bądź podporządkować się sferze niczym nieograniczonej konsumpcji. Tym samym można powiedzieć, że biznes i ekonomia wygrywają z etyką, gdyż narzuciły swój sposób widzenia rzeczywistości.

Trzeci dzień konferencji zdominowany został przez panele dotyczące problematyki zjawisk zachodzących w polityce. W związku z panelem: „Etyczne problemy pracy” wrócono jednak także do dwóch pozostałych, kluczowych dla konferencji pojęć, a więc pracy i etyki.

Jeśli chodzi o obszar polityki, to dyskutowano o takich problemach, jak: społeczeństwo obywatelskie i jego charakter, przemiany społeczne (m.in. w kontekście przejścia od kolektywizmu do indywidualizmu), rodzący się problem wielokulturowości polskiego społeczeństwa czy też znaczenie mediów w polityce.

Jak wspominałem, paneliści i uczestnicy zastanawiali się nad charakterem społeczeństwa obywatelskiego w Polsce (czy jest to struktura już ukształtowana, czy też będąca w fazie formowania się), rolą instytucji pozarządowych (w tym także inicjatyw nieformalnych), czy też przyczynami niskiej partycypacji politycznej w kolejnych wyborach.

Ciekawy i wart krótkiego omówienia był referat Marcina Kotrasa dotyczący kampanii referendalnej w sprawie odwołania prezydenta Łodzi Jerzego Kropiwnickiego. Autor zwrócił uwagę na fakt wyjątkowej mobilizacji obywateli, jednocześnie wskazując, iż zadziałał tutaj mechanizm głosowania „przeciwko”, co potwierdza, iż Polakom łatwiej zmobilizować się właśnie „przeciw” czemuś niż „za” czymś. Kotras przedmiotem

analizy czyni filmy zamieszczane w Internecie, których zadaniem była dyskredytacja dokonań i osoby Kropiwnickiego. Zwraca uwagę, iż była to nowa forma kampanii (wykorzystująca nowe medium i nową formę przekazu), wyzwalająca jednocześnie bardzo duże emocje elektoratu.

Ostatnia sesja konferencji poświęcona była, jak wspominałem, etycznym problemom pracy. Motywem przewodnim tego bloku stał się problem godności człowieka na rynku pracy. Jak zauważył prof. Janusz Sztumski, człowiek na rynku pracy jest dzisiaj postrzegany nie jako cel, ale jako środek do jego osiągnięcia. Pracownicy starający się znaleźć pracę poddają się selekcji ze strony pracodawców, którzy wybierają pracowników spośród wielu kandydatów. Jest to zatem sytuacja asymetryczna, a człowiek musi godzić się na przyjęcie pracy często poniżej godności, godząc się na mobbing, niską płacę, wykorzystywanie itp.

Ta krótka relacja prezentuje rzecz jasna jedynie niewielki wycinek problemów i dyskusji, które były podnoszone w trakcie obrad. Siłą rzeczy przywołane zostały jedynie wybrane referaty i nazwiska ich autorów oraz dyskutantów. Wydaje się jednak, iż tekst ten obrazuje z jak szerokim spektrum problemów mieli do czynienia uczestnicy konferencji, a tym samym jak wiele obszarów, mimo z górą 20 lat przemian, wymaga dalszego namysłu i badań w celu podnoszenia jakości życia polskiego społeczeństwa zarówno w wymiarze materialnym, jak i etycznym.